

Хряпинський А. П., докторант ННВЦ НУЦЗ, м. Харків

Hryapynskyy A., Doctoral candidate, Educational Research and Production Center, Kharkiv

МЕТОДОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

THE METHODOLOGY OF STATE FINANCIAL REGULATION OF DEVELOPMENT OF TERRITORIES

У статті здійснено формування методології державного фінансового регулювання розвитку територій. Зокрема, окреслено роль і місце територіальних бюджетів у процесах державного фінансового регулювання розвитку територій. Розроблено механізм формування територіальних бюджетно-фінансових ресурсів. Виокремлено джерела утворення та напрями використання національного доходу як запоруки розвитку територій.

Ключові слова: *територіальний розвиток, методологія, державне регулювання, бюджет, фінансові ресурси.*

The formation of the methodology of state financial regulation of development of territories is carried out in the article. In particular, the role and place of territorial budgets in processes of the state financial regulation of territories' development are defined. The mechanism of formation of territorial budgetary financial resources is developed. The sources of formation and the directions of use of national income as a guarantee of territories' development are allocated.

Keywords: *territorial development, methodology, state regulation, budget, financial resources.*

Постановка проблеми. Комплексна оцінка фінансових ресурсів території, як відомо, знаходить своє відображення в балансі фінансових ресурсів регіону. Баланс фінансових ресурсів території служить засобом системного відображення територіальних фінансів, в тому числі, територіальних бюджетів й їх взаємозв'язку з бюджетно-фінансовим комплексом держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до державного фінансового регулювання територіального розвитку досліджувалися в нинішніх умовах численними вченими, зокрема: Дж. Кейнсом [1], О. Коротичем [3], Б. Штульбергом [5].

Проте методологія забезпечення дієвості процесів державного фінансо-

вого регулювання територіального розвитку все ще залишається недостатньо розробленою.

Постановка завдання. Відповідно, метою статті є формування методології державного фінансового регулювання розвитку територій.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення у роботі таких завдань:

- окреслити роль і місце територіальних бюджетів у процесах державного фінансового регулювання розвитку територій;

- розробити механізм формування територіальних бюджетно-фінансових ресурсів;

- виокремити джерела утворення та напрями використання національного доходу як запоруки розвитку територій.

Виклад основного матеріалу. Складання балансу фінансових ресурсів на рівні територій дає можливість точно визначити загальний обсяг ресурсів територій, сконцентрувати ресурси на найбільш важливих в конкретний період часу напрямках розвитку інфраструктури територій, вирішувати інші завдання щодо територіального розвитку.

Говорячи про головну фінансову базу територіальних органів влади, слід визначити, що такими є територіальні бюджети або бюджетні ресурси територій. Вони являють собою систему фінансових відносин між органами влади на місцях і суб'єктами господарювання з приводу перерозподілу національного доходу в рамках даної території (державного фонду грошових коштів) і його використання для задоволення об'єктивно існуючих територіальних суспільних потреб.

Через систему територіальних бюджетів встановлюється зв'язок між юридичними і фізичними особами, між державною та приватною формами власності по вилученню доходів й їх перерозподілу.

Бюджети територій служать центром, що з'єднує всіх учасників відтворювального процесу на всіх його стадіях, що, в свою чергу, підвищує їх роль в інтеграції зусиль, які сприяють кількісному й якісному впливу на рішення соціально-економічних проблем на місцях [4].

Бюджетні кошти територій розподіляються переважно на цілі, обумовлені соціальною спрямованістю. Важливо відзначити, що формування коштів, які спрямовуються на фінансування процесу управління бюджетними коштами територій, відбувається за рахунок цих же коштів. Тому слід принципово підходити до питання ефективної організації процесу розпорядження бюджетними ресурсами. Ця діяльність охоплює мобілізацію бюджетних коштів, виконання бюджету та розпорядження фінансовими коштами з боку отримувачів бюджетних коштів, а також контроль за використанням бюджетних коштів з боку уповноважених органів.

Механізм формування територіальних бюджетно-фінансових ресурсів в умовах децентралізації системного управління й економічної самостійності покликаний гарантувати виконання визначеним регіоном своїх соціально-економічних функцій [2].

При всій важливості цього механізму, на практиці тривалий час не існувало документа, який би відображав оцінку загальної вартості територіальних бюджетно-фінансових ресурсів, а, відповідно, прийняті територіальні бюджети вкрай рідко відображали в своїй структурі об'єктивну картину соціально-економічного розвитку визначеного регіону, мали в основному поточний характер функціонування.

Причинами такого становища були як об'єктивні, так і суб'єктивні. До об'єктивних причин доцільно віднести те, що натуральні розподільні відносини, що склалися в перші роки функціонування бюджетного режиму, обмежували можливості бюджетно-фінансової системи активно впливати на економічні та соціальні процеси в економіці території. До суб'єктивних можна віднести виняткову трудомісткість розробки подібного документа на тлі малокваліфікованого персонального штату фінансових служб різних рівнів влади. Джерела утворення та напрями використання тієї частини національного доходу, яка забезпечує розвиток регіону як елемента відтворювальної системи, знаходять своє відображення в зведеному фінансовому балансі доходів і витрат. Дохідна частина формується за рахунок розподілу та перерозподілу створеного національного доходу. Вона включає: 1) платежі з прибутку підприємств й організацій; 2) податок на додану вартість; 3) податки з населення; 4) кошти, що виділяються території при перерозподілі ресурсів, та які залишаються у підприємств і організацій, а також при перерозподілі коштів вищих бюджетів [1; 3]. Видаткова частина фінансового балансу охоплює витрати, пов'язані з розширеним відтворенням елементів регіональної системи, з фінансуванням соціальної сфери та з забезпеченням участі в формуванні фінансової бази інших державних економічних структур (бюджетів вищих рівнів, бюджетів міністерств і відомств).

Аналіз зведеного фінансового балансу території дозволяє:

1) виділити три групи доходів:

- доходи, які утворюються за рахунок розподілу та перерозподілу доходів підприємств, організацій і населення даної території – власні доходи;
- позикові кошти – довгострокові і короткострокові кредити;
- кошти, що виділяються з інших бюджетів – вищого рівня і відомчих;

2) визначити структуру виробленого доходу і розподілити його за рівнями бюджетної системи;

3) встановити величину надходжень коштів від населення, їх роль в загальному обсязі фінансових ресурсів території та розподіл між бюджетами;

4) визначити роль ринку фінансових ресурсів у формуванні фінансової бази розвитку території.

На території, з одного боку, акумулюється певний обсяг доходів, що надходять до бюджетів всіх рівнів. З іншого боку, з бюджетів усіх рівнів на відповідній території фінансуються ті чи інші витрати [2].

Різниця між загальними сумами зібраних на території доходів і витратами, по-перше, виражається в дефіциті територіальних бюджетів; по-друге,

компенсується за рахунок перерозподілу коштів між областями України, як в формі фінансової допомоги регіональним бюджетам з державного, так і у вигляді непропорційних по відношенню до зарахованих з території до державного бюджету доходів прямих витрат державного бюджету.

Висновки. 1. Окреслено роль і місце територіальних бюджетів у процесах державного фінансового регулювання розвитку територій. Відмічено, що бюджети територій служать центром, що з'єднує всіх учасників відтворювального процесу на всіх його стадіях, що, в свою чергу, підвищує їх роль в інтеграції зусиль, які сприяють кількісному й якісному впливу на рішення соціально-економічних проблем на місцях.

2. Розроблено механізм формування територіальних бюджетно-фінансових ресурсів. Підкреслено, що в умовах децентралізації системного управління й економічної самостійності цей механізм покликаний гарантувати виконання визначеним регіоном своїх соціально-економічних функцій.

3. Виокремлено джерела утворення та напрями використання національного доходу як запоруки розвитку територій. Обґрунтовано, що джерела утворення та напрями використання тієї частини національного доходу, яка забезпечує розвиток регіону як елемента відтворювальної системи, знаходять своє відображення в зведеному фінансовому балансі доходів і витрат.

Список використаних джерел:

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег : пер. с англ. / Дж. М. Кейнс ; Общ. ред. и предисл. А. Г. Милейковский, И. М. Осадчая . – Москва : Прогресс, 1978. – 494 с.

2. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / О. Б. Коротич. – Х. :, 2006. – 220 с.

3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

4. Цабрия Д. Д. Система управления (государственно-правовые аспекты) / Д. Д. Цабрия. – М. : Юридическая литература. – 1990. – 175 с.

5. Штульберг Б. Региональная политика России: теоретические основы, задачи и методы реализации / Б. Штульберг, В. Введенский. – М. : Гелиос АРВ, 2000. – 208 с.

References:

5. Keynes, J. M. *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. USA: Prometheus Books, 1997. Print.

6. Korotych, O. B. *Derzhavne upravlinnya rehional'nyim rozvytkom Ukrayiny [Public administration by regional development of Ukraine]*. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", 2006. Print.

7. Varnaliy, Z. S. *Rehiony Ukrayiny: problemy ta priorytety sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of social and economic development]*. Kyiv: Znannya Ukrayiny, 2005. Print.

8. Tsabriya, D. D. *Control system (state and legal aspects)*. Moscow: Legal literature, 1990. Print.

9. Shtulberg, B. M. *Regional policy of Russia: theoretical bases, tasks and methods of realization*. Moscow: Helios of ARV, 2000. Print.